

ORGANIZACIJA PREPREČILA DEPORTACIJO

EN TAKO JE VODJA MOR-
NARSKE UNIJE OSTAL
V AVSTRALIJL.

Vlada si je pomagala na ta na-
čin, da je Lyonsa poslala v za-
por.

Wellington, Nova Zelandija.
Protidelavska vlada v Novi
Zelandiji se je odločila, da de-
portira Noel Lyonsa, ki je zelo
delaven v mornarski uniji in na
delavskem strokovnem polju v
splošnem. Mornarji v Novi Ze-
landiji so pa 100-odstotno orga-
nizirani. Na vseh ladijah so or-
ganizirani mornarji, v Novo Ze-
landijo in iz nje se ne more dru-
gače potovati kot z ladijo.
Mornarska organizacija je ob-
vestila vlado, da ne bo nobena
ladija zapustila novozelandskih
pristanov, ako poizkusi deporti-
rati Lyonsa. Skozi cel mesec se
je vlada trudila, da deportira
Lyonsa, toda Lyons se ni briga-
l na ta prizadevanja, ampak je
mirno opravljal svoje posle.

Končno je pa dala vlada are-
tirati Lyonsa in ga poslala za
devet mesecev v zapor, češ, da se
proti deportacijskemu ukazu.
Zdaj se organizirano delavstvo
nurtuje in pravi, da vlada želi,
da Lyons deportira samega sebe.
Delavci zdaj sklicujejo shode
in zahtevajo, da se Lyons izpu-
sti iz ječe.

Avstralska protidelavska vla-
da se trudi deportirati delavce,
ki so izredno delavni za delavsko
organizacijo. Take delavce ime-
nuje radikalce. Kapitalisti so
postopanjem vlade zelo zado-
voljni, ker se je odločila za de-
portiranje delavnih delavcev na
polju delavske organizacije. Oni
upajo, da bo tako postopanje
vlade uničilo delavsko gibanje
v Avstraliji.

Postava se glasi, če vrhovni
governor izda razglas, da so ne-
varni nemiri v industriji, ki o-
grožajo mir, tedaj sme minister
deportirati vsako osebo, ki ni ro-
jena v Avstraliji in so njena de-
janja sodijo tako, da niso v jav-
nem interesu.

Ta postava je namenjena za
voditelje strokovnih organiza-
cij. Zastopniki delavstva v zve-
nem parlamentu kritizirajo to
predlogo, toda zaman, kajti re-
akcija ima večino v njem. V ne-
kakih tednih bodo volitve in delav-
ci upajo, da izvojujejo večino.
Če se to zgodi, bo zakon prekli-
can.

KOMPANIJA SILI VOZNIKE KRŠITI VOZNI RED.

Worcester, Mass. — Ko je E-
verett C. Fish iz Roxburyja stal
tretjič pred sodnikom zaradi hi-
tre vožnje, je rekel: Vaše bla-
gorodje. Vozil sem hitro, ker me
je prisilil gospodar. Družba na-
znanja, da vozi iz Bostona v
New York v gotovem času. Dala
mi je na izbiro, da pridem v tri-
nem času, ali da me spodi. Pri-
krat sem bil aretirán zaradi pre-
hitre vožnje. Vpri sem se voziti
s hitrico, ki jo zahtevajo. Pri-
hodnji dan sem pripeljal dve uri
in pol prekasno v New York in
odpuščen sem bil na mestu. Je
mam ženo in tri otroke. Zdaj
sem pa brez dela. Kdo je tega
kriv?

CESTNOŽELEZNIŠKI USLUŽ- BENCI SPREJELI ODLOK.

Toda vložili so protest.
Scranton, Pa. — Cestnoželez-
niški uslužbenci so odglasovali,
da sprejmejo odlok razsodnika
J. Williamsa, toda obenem pro-
testirajo proti njemu, zakaj ni
navedel vzrokov za odklonitev
povišanja mezd. Uslužbenci so
zahtevali šestnajst odstotkov
povišanja mezd. Mezda 64 cen-
tov od ure ostane še nadalje.
Družba je seveda zelo zado-
voljna z odlokom razsodnika.

Pregled dnevniških dogodkov

Amerika.

Kako je lesni trust v Pennayl-
vaniji pustil delavce na cedilu.
Novo hotelsko poslopje Akro-
polis v Chicagu bo imelo 39 nad-
stropij.

Možnosti za splošno stavko
tekstilnih delavcev.

Nazadnjaki v Wisconsinu bo-
do postavili pri senatorskih vol-
itvah Wilcoxa proti La Follettu.

Po svetu.

Nastop mornarske organizaci-
je v Avstraliji je preprečil de-
portacijo njih voditelja.

Na Angleškem so tekstilni de-
lavci spoznali od kapitalistov na-
stavljen zanjko in zastavkali.
Nove svobodošine za turške že-
ne.

Garancijski pakt med aliranci
in Nemčijo bo morda dosežen
že ta mesec.

Letalci iz republike Kolumbije
so se podali na polet v Florido.
Železniška katastrofa na Fran-
coskem.

Zračni polet iz Kolumbije v Florido

To je začetek poštne službe v
zraku med Severno in Južno
Ameriko.

Balboa, Kanalska cona, 14.
avg. — Iz Barranquille v Kolum-
biji, republiki v severnem delu
Južne Amerike, sta odletela dva
morska zrakoplova nemškega
Fokkerjevega izdelka v smeri
proti severu s ciljem Miami, Flo-
rida. Zrakoplova lastuje Kolum-
bijska nemška zračna transport-
na družba, katere je že več let
operirala z zrakoplovi med Bogoto
in Barranquillo v Kolumbiji.

Kolumbija je torej vse preko-
sila na tej novi avanturi, kajti
tudi z zrakoplovstvom v Združe-
nih državah je bil ta polet med
ameriškim kontinentoma popol-
noma nepričakovan.

Zrakoplova sta se ustavila tu
in oddala pošto za kanalski pas,
potem pa po oddihu odletela da-
lje. Očividno delajo previdno, in
kapitan Hammer, kateri načelu-
je poletu, je izjavil sam, da se
jim nič ne mudi, ker na poti tudi
študirajo možnosti zračne pošte
med Kolumbijo in Florido. Zra-
koplovi lete po sto milj na uro,
ko so obloženi s potniki in pošto.
Za potnike je toliko udobnosti,
da lahko vzamejo s seboj po en
kovček.

Ko so zrakoplovci izčistili vi-
jake in pregledali letala, so od-
leteli proti Port Limonu v Kosta-
riki. Odtam poletе skozi Ni-
karagvo, Honduras in Guatema-
lo, tam poletе čez jukatanški ka-
nal do rta San Antonio v Mehiki,
preko Havane v Miami.

VELIKA ŽELEZNIŠKA NE- ZGODA V FRANCIJI.

Pariz, Fran. — Vlak, ki vozi v
Boulogne je skočil raz tir, ko je
vozil skozi Amiens. Stirinajst o-
seb je bilo ubitih in 160 ranje-
nih. Vlak je vozil ob času nezgo-
de s hitrico šestdeset milj v uri.
Sprevodniški voz, ki je bil zadaj
za lokomotivo, je zapustil prvi
tračnice, nakar so mu sledili dru-
gi. Vozovi so bili leseni in silni
suneč jih je zdrobil na kose.

STAVKARJI NA ŽELEZNI- CAH V INDIJI OČRNO- LISTENI.

New York, N. Y. (F. P.) —
Tri tisoč voditeljev 15,000 stav-
kujočih železniških delavcev na
severozapadni železnici v Indiji
je očrno-listenih.

POŠTNA VREČA UKRADENA

Kewanee, Ill. — Neznani tolo-
vaj je stopil na avto in s samo-
vrijem v roki prisilil voznika,
da mu je izročil eno poštno vre-
do. Nato ga je moral voznik pe-
ljati do njegovega avta. Tam je
ukazal vozniku, da se naj hitro
pobere s svojim avtom.

TEKSTILNI DELAVCI SE GIBLJEJO

MOGOČE ZAHTEVAJO 20-OD-
STOTNO POVIŠANJE
MEZDE.

Tudi splošna stavka tekstilnih
delavcev ni izključena.

New York, N. Y. — Organiza-
cija United Textile Workers bo
zahtevala najbrž dvajset odstot-
kov povišanja mezd v bombaž-
ni in volneni industriji. Odborni-
ki organizacije so prejeli poobla-
stilo od odbora za akcijo v potre-
bi, da skušajo vzpostaviti mezdo
iz leta 1920. V tovarnah, v ka-
terih izdelujejo blago iz bomba-
ža so že lani v jeseni znižali mez-
do od deset do petnajst odstot-
kov. V tovarnah za izdelovanje
blaga iz volne, je pa prizadeti
šestdeset tisoč delavcev.

Predsedniku Coolidgu se od-
pošlje pismo, v katerem se mu
priporoča, da se naj seznanj z
dejstvi v tekstilni industriji in
uvede preiskavo, da se laglje do-
ženejo ta dejstva. Predsednik
Coolidge je prijatelj senatorja
William Morgan Butlerja iz
Massachusettsa, ki ima precej
denarja naloženega v tekstilni
industriji Nove Anglije. Ta se-
nator zagovarja visoko colnino
na tekstilne izdelke iz tujezem-
stva, da ameriška tekstilna in-
dustrija laglje konkurira tuje-
zemski.

L. 1921 so tekstilnim delav-
cem znižali mezdo za 22½ od-
stotka. V letu 1923 so jim povi-
šali mezdo samo za 12½ odstot-
ka, tako da je mezda ostala zni-
žana še za 10 odstotkov. Lani v
jeseni so jim zopet znižali mez-
do od 10 do 15 odstotkov. Ne-
katerim so jo pa znižali letos, tako
da prejemale nekateri še nižjo
mezdo kot v letu 1922 po veli-
kem medzmen znižanju.

To trganje mezde pa povzroča
med tekstilnimi delavci veliko
nezadovoljnost, ker sedanja
mezda nikakor ne zadostuje za
prehranitev. Zato pravijo neka-
teri, ki poznajo položaj, da mo-
goče pride do splošne stavke
tekstilnih delavcev, akoravno so
tekstilni delavci slabo organizi-
rani.

ŠE DOBROTVORNE DRUŽBE SO PONAREJENE.

Chicago, Ill. — Slepjarji, ki u-
dobno žive na račun ljudske lah-
kovernosti, se poslužujejo vsake
prilike, da pridejo do denarja.
Policijski načelnik Collins izjav-
lja, da sleparji nastopajo kot po-
biralci denarnih prispevkov za
dobrotvorne družbe in na ta na-
čin ocajanijo ljudi za več tisoč
dolarjev vsak teden.

Policijski načelnik meni, da
se sleparji najraje poslužijo te-
le metode: Slepjar najprvo tele-
fonira osebi, ki jo je izbral za
žrtev. Ko dobi odgovor, se pred-
stavi kot javni uradnik ali pa
kot odbornik dobrotelnega dru-
štva.

Collins svetuje, ako je bil kdo
izvabljen na ta način na led in
je prišel sleparji na sled, naj
takoj obvesti svojo banko in
preklicne ček. Nato naj pozove te-
lefonično najbližjo policijsko po-
stajo in ji naznani dogodek.

PINCHOT NE BO STORIL NIČ GLEDE SPORA V PRE- MOGOVNIŠKI INDU- STRIJI.

Atlantic City, N. J. (F. P.) —
Tukaj so splošno sodili, da bo
governor Pinchot predlagal
skupno konferenco med zastop-
niki premogovniških podjetni-
kov in rudarjev, ako v štirinaj-
stih dnevih ne pride do sporazu-
ma. Pinchot pa izjavlja, da on
nima ničesar v mislih, s čimur
bi preprečil stavko rudarjev, za-
se vedno bolj in bolj bliža. Ki-
stopniki rudarjev in premogov-
niških podjetnikov niso izrazili
želje, da žele, da Pinchot pose-
je v položaj.

Ta mesec pride do garancijskega pakta

Optimisti v Evropi tako prič-
kujejo.

Berlin, 14. avg. — Podrobno-
sti garancijskega pakta se bodo
morda rešile koncem tega mese-
ca, ko bo sklicana konferenca
ministerskih predsednikov in zu-
nanjih ministrov Anglije, Fran-
cije, Belgije in Nemčije. Pri po-
ganjanjih se ima doseči še spora-
zum glede vzhodnih nemških
meja.

Optimisti se sedaj nadejajo,
da bodo podrobnosti pakta, ki se
tičejo izpraznitve Kolina in vo-
jaške kontrole, rešene kmalu,
nakar bo Nemčija pristopila v
ligo narodov v seji v septembru.

Aliiranci so prvo priporočili
kraj za zborovanje Ženevo, am-
pak nemški zastopniki so ugo-
varjali, češ, da bi imeli Nemci
malo zaupanja, zlasti pa da bi
nezaupanje izrabile opozicijska
stranke na Nemškem.

London, 14. avg. — Franco-
ski zunanji minister Briand, ki
se je povrnil v Pariz, je izrazil
zadovoljstvo radi pogajanj z an-
gleškimi zunanjimi ministromi.
Prihodnji korak bo od obeh se-
stavljena nota, ki jo pošljejo v
potrdilo zavezniških ministrov,
predno pride do končnega razgo-
vora z Nemci.

Poslopje z 39 nadstropji

Imenovalo se bo Acropolis. —
Ob temelju bo zavzemalo en
blok. — Stalo bo okrog \$40-
000,000.

Chicago, Ill. — Inženir A. B.
Allen je naznanil, da je izdelal
načrte za poslopje, ki bo devet
in trideset nadstropij visoko. Ime-
novalo se bo Acropolis, kar do-
besedno prevedeno pomeni iz grščne
pomeni zgornji del mesta. Tem-
elj tega poslopja se bo razpro-
stiral prek enega bloka in mej-
le ga bodo ceste Roosevelt, Mi-
chigan, Enajsta in Wabash.

Načrte za poslopje so delali
več ko eno leto. Hotel bo vrh po-
slopja in bo pričel v eden in
dvajsetem nadstropju in se bo
raztezal v 39 nadstropje. To po-
meni, da bodo hotelske sobe tako
visoko nad cestami, da ne bo do
njih segal cestni ropot. Sob bo
štiri tisoč.

V poslopju bo tudi velika kon-
venčna dvorana. Podobna bo ve-
likemu ovalu in v nji bo prostora
za pet in dvajset tisoč oseb. V
potrebi se bo dvorani še lahko
dodal poseben prostor, da bo v
nji prostora za 35,000 oseb.

Pisarniška enota bo tako zgra-
jena v poslopju, da bo služila a-
meriškim tovarnarjem za raz-
stavni prostor, na katerem bodo
razstavljali svoje produkte. V
poslopju bo več malih dvoran za
obdrževanje konvencij in raz-
stave. Od zdolaj bodo prodajalne,
in če bi bile postavljene v ravni
črti, bi bila razdalja od prve do
zadnje ena milja in pol. Pod po-
slopjem bodo vodili predori na
vse kraje in vezali tudi novo po-
stajo ilinojske centralne želez-
nice.

Pravični babilonski stolp ni
ničesar v primeri s tem poslop-
jem, ki bo najvišje na vsem sve-
tu. Poslopje samo bo pa prič-
ka, kaj moderna tehnika že zdaj
zmoreja reči, o katerih danes
se ne sanjamo. Poslopje bo sad
umskega in ročnega človeškega
dela. Brez umskega in ročnega
dela ni mogoče postaviti še ene
kolibe, kaj šele takega poslopja.
Zato gre bodočnost umskim in
ročnim delavcem.

BOMBAŽNI DELAVCI V IN- DIJI SE GIBLJEJO.

New York, N. Y. — Pomožni
obratni komisar v Bombayju po-
roča brzojavno, da je na tisoče
delavcev v bombažnih tovarnah
v Indiji pripravljenih za stavko,
ko stopi v mesecu septembru
11½-odstotno mezdn znižanje
v veljavo.

DELAVCI LES- NE DRUŽBE ZAPUŠČENI

Prebivalstvo malega mesteca u-
giblje, kam pojde. — Lesna
družba je dala odstraniti celo
železniške tračnice.

Laquin, Pa. — Central Penn-
sylvania Lumber kompanija se
je odločila postaviti v tem kraju
svojo tovarno. Prišli so delavci
in sčasoma je zrastle majhno
mestce. Kompanija je zaprla
zdaj svojo žago in naznanila, da
je tukaj s svojim delom pri kra-
ju. Pričela je podirati tovarno in
odvažati stroje. Odstranjujejo
se tudi železniške tračnice.

Ljudstvo v mesecu začudeno
vprašuje, kam pojde zdaj, ko ne
bo več zaslužka. Mestce ima
250 prebivalcev, ki so bili veči-
manj odvisni od zaslužka lesne
družbe.

Kapitalizem se seveda ne bri-
ga za take reči. Kompanija je
napravila svoj profit in zdaj je
pošel les. Dobička ne bo več, če
ostane še nadalje v tem kraju,
pa je zaprla žago in bo preselila,
kar se da seliti, v drugi kraj.
Kjer bo zopet kaj dobička. De-
lavci se lahko selijo za njo ali pa
kam drugam. Zanje se družba
ne zanima. V novem kraju bo
lahko zopet najela druge delav-
ce, saj jih je povsod dosti brez
dela.

Taki dogodki niso nič izredne-
ga v človeški družbi, v kateri je
uveden kapitalistični gospodar-
ski sistem.

Poleza za zaslužnjenjo delavcev ponorečita

Delnice niso prinesle zaželjene-
ga uspeha. — Delavci so za-
stavkali, čeprav so bili solast-
niki. — Kapitalisti zdaj zijajo
in vprašujejo, kaj je to?

London, Angl. — Britaki teks-
tilni baroni so zabrenkali na
struno pobratimstva in sprave
med kapitalisti in delavci. Rekli
so, da so iznašli sredstvo, ki
prav zanesljivo izravna nasprot-
stva med kapitalisti in delavci.
"Delavci, vidite, mi vam damo
delnice in tako postanete solast-
niki podjetja. Prejemali ne bo-
dete le mezde, ampak boste pre-
jemali še profit od delnic." De-
lavci so končno sprejeli vsiljivo
ponudbo kapitalistov, kajti mi-
slili so, da se jim ne zniža mez-
da. Ko so tekstilni kapitalisti o-
mamili delavce s to vado, so se-
veda napovedali pet odstotkov
znižanja mezd.

Kapitalisti so bili prepričani,
da delavci ne bodo zastavkali.
Posebno so pa bili prepričani, da
se kaj takega ne zgodi pri tvr-
di J. & T. Taylor v Batleyju,
kjer so priganjali izredno in z
raznimi obljubami pritiskali na
delavce, da ostanejo na delu.

Delavci so bili vsi organizira-
ni. Bili so se, če zastavkajo, da
izgube ves denar, ki ga imajo
naloženega v delnicah.

Ko so pa začeli o stvari in po-
ložitju razmišljati, so pa prišli
do zaključka, če ostanejo na de-
lu, da bodo popolnoma zaslužnje-
ni. Kapitalisti jim zdaj vzamejo
pet odstotkov, kasneje zopet pet
itd. Nato pridejo s podaljšanjem
delavnega časa in drugimi škik-
nami. In tako so se delavci odlo-
čili, da je bolje da izgube tiste
borne cente, ki so jih naložili v
delnicah, kakor da postanejo
popolni sužnji kapitalistov, ki
kontrolirajo kompanijo. In za-
stavkali so!

Zdaj pa kapitalisti zijajo, in
vprašujejo, kako so ti delavci
prišli na sled njih nakanam.

Delavske vrste so solidarne
in zastavkali so vsi. Le med ka-
pitalisti se je pokazala needi-
nost. Več ko dvajset trdijo je u-
maknilo napoved za znižanje
mezd.

Agitirajo za "Prosveto"

Kemal je dal svobodo Turkinjam

Razporočil je tudi svojo ženo!

Pariz, 14. avg. — Mustafa
Kemal paša, turški predsednik
po pregnanju sultana, se je raz-
poročil s svojo ženo Latifo Ha-
num. Odredil je to z dekretom,
s katerim tudi odpravlja vse sta-
rovske odredbe, katere se bavi-
jo z nošnjo turških žena, za kar
se imajo Turčinke zahvaliti rav-
no Latifi. Zdaj turške žene po-
stavno smejo nositi klobuke in
se oblačiti kot same hočejo, ni
jim več treba zakrivati obrazov
in smejo imeti oblačila take bar-
ve kot si same požeje.

Razporočena Latifa Hanum je
hči bogatega trgovca iz Smirne.
Izobražena je bila v Angliji in
Franciji in kot otrok je še imela
angleško guvernantko. Postala je
najslavnejša feministka Turčije
in je bila tudi prva ženska, ki se
je pojavila pred turško narodno
zbornico. Bila pa je poročena.

Z Mustafom se je poročila še-
le 19 let stara. Njuno življenje
je izgledalo idealno; nekoč je sa-
ma rešila svojega soprega pred
napadci, ki so nanj streljali.

V svoji triletni protitujezem-
ski kampanji je Kemal akual
civilizirati turško ljudstvo po za-
padnih običajih. Odpravil je ce-
lo fes z glav Turkov. S tem se je
strašno zameril zlasti staromod-
nim vojaškim poveljnikom. To-
da Kemal se dobro drži v svoji
postojanki v Angori in prebival-
stvo je povečini znjim.

Kemal paša ni strahopeten
človek, vendar od leta 1922, ko
je bil poslanik Sikri bej, Kema-
lov nasprotnik iz Trebizonda, za-
daviljen v Angori, se še ni upal
v Carigrad. Bil pa je velikokrat
še napaden. Nekoč je pričela
streljati na njegovo hišo straža
kakih 200 vojakov in govorica
gre, da ima ena Kemalovih uni-
form dvesto lukenj, ki so jih na-
redile nanj izstreljene krogle.

V resnici je Kemalova "dikta-
tura" blagodejna za Turčijo.
Ljudstvo se je rešilo absolutne-
ga sultanovega gospodarstva. Ra-
gnani so haremi sužnjice in sra-
motnega evnuštva. Časopisje i-
ma malokje toliko svobode kot
na Turškem.

ODKRILI SO SPOMENIK TA- STA KRALJA TUTANKA- MENA.

Cairo, Egipt. — Blizo Luxorja
so pri kopanju naleli na spo-
menik Akhenatena, Tutankame-
novega tasta. Spomenik pokasu-
je, koliko je bila razvita podo-
barska umetnost ob času Akhe-
natena.

Učenjaki se čudijo, da so na-
šli spomenik v Karnaku, ker je
krivovorni kraj svoj sedež pre-
mestil iz Teb v Tel-el-Amarno.
Spomenik prenesejo v muzej v
Cairo. Mogoče bodo napisali, ko
bodo prečitani, povedali, zakaj je
bil spomenik postavljen v Kar-
naku.

PROHIBICIONIST V KASI.

Priznal je, da je pisal grozljivo
pismo Mellonu.

Kansas City, Mo. — Tukaj so
prišli Will K. Reema, zagriže-
nega prohibicionista, ker je bil
osumljen, da je pisal zakladni-
škemu tajniku Mellonu pismo,
v katerem mu je grozil, da ga u-
bije. Reema očita Mellonu izdaj-
stvo, ker ni izvedel prohibicije.

Reema je po kratkem zaslja-
nju priznal, da je pisal grozljivo
pismo. Dejal je, da je na grobu
fanatične prohibicioniste Car-
rie Nation prisegel, da bo nade-
ljal njeno delo za prohibicijo
po njeni smrti.

ŠE EN RUDAR MRTEV ZARA- DI RUDNIŠKE EKSPLOZIJE.

Wilkes-Barre, Pa. — Še en ru-
dar je umrl na poškodbah, ki jih
je zadobil pri eksploziji v pre-
mogovnikih Dorrance. Več ru-
darjev je tako poškodovanih, da
zdravniki ne pričakujejo, da o-
krevajo.

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnina: Zedinjene države (izven Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 na pol leta in \$1.25 za tri mesece; Chicago in Cincero \$6.50 na leto, \$3.25 na pol leta, \$1.65 za tri mesece, in za inozemstvo \$8.00.

Naslov na vas, kar ima stik s urednikom:

"PROSVETA"

2657-59 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5.00 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$8.00 per year.

"MEMBER of The FEDERATED PRESS"

138

Datum v objavi n. pr. (July 31-25) poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam ne ustavi list.

NAS GOSPODARSKI SISTEM.

Kajne, delavca tarejo vsakdanje skrbi, kje bo zaslužil kruh za prihodnji dan. Ako danes dela, ne ve, če bo delal jutri. Delavec se veseli, ko dobi delo. To prične delati, mu prihajajo misli, kaj bo vse kupil, če bo delal skozi eno leto trajno. Komaj dela en mesec, včasih več, včasih zopet manj in delovodja mu pove, da ga ne potrebuje več. Vsi njegovi upi so šli in skrbi prihajajo zopet, kje bo zaslužil za sebe in svojo družino. In to se ponavlja pri ogromni večini delavstva do groba.

Vmes pa pridejo še druge skrbi. Pride bolezen v družino, ali pa delavec ponesreči na delu, kar le še bolj poveča skrbi za prehranitev sebe in svoje družine.

Kapitaliste in njih družine ne tarejo prehranitvene skrbi. Teh kapitalisti ne poznajo. Ravnotako se ne ukvarjajo s mislimi, kako bi uredili produkcijo za ljudske potrebe. Njih tarejo skrbi, kako bi na pr. povečali profit. Okrog tega malika se sučejo vse njih misli.

Ko so železnice izpodrinile vozove in kočije za prevažanje tovorov in ljudi, so mnogi mislili, zdaj bo za nekaj časa mir v razvoju transportnih sredstev. Tako mišljenje je bilo zmotno. Komaj so bili izdelani prvi električni motorji, so že pričeli graditi cestne železnice, ki so prevažale blago in ljudi na krajše razdalje. Kapitalisti so se vprašali, ki niso pripadali k železniškim kapitalističnim družinam, ako ni pametno, da zgradimo take železnice, po katerih bodo tekli vozovi, ki jih bodo gonili električni motorji. Električne cestne železnice so prišle in zopet so nekateri mislili, da je to prometno sredstvo nekaj trajnega. Pa bila je zopet zmotna.

Izumili so motor na plin. Prišel je avto. Bilo je zopet novo prometno sredstvo. Kapitalisti so pričeli misliti, kako vporabiti to iznajdbo, da bo nosila profit. Pričeli so graditi avte za prevažanje ljudi in tovorov. Industrija se je hitro razvila. Tovorni avti za prevažanje na kratko razdaljo so se posebno priljubili kapitalistom. Držati jim ni bilo treba konj in tovorni avti so le tedaj zobjali, kadar so delali. Pričeli so konkurirati električnim cestnim železnicam, ki so preje konkurirale železnicam, po katerih vozijo parne lokomotive. Nekaj teh družb je celo bankrotiralo in železniškim magnatom se je topilo srce veselja, češ, nepoklicane in neželjene električne železnice zdaj prejema, kar zaslužijo.

Avto pa ni ostal, da konkurira le električnim cestnim železnicam. Zbrali so se inženirji in kapitalisti in so se posvetovali, kako bi bilo, ako bi zgradili tako velik bus, da bi šlo vanj kar sto potnikov in bi vozil po privatni cesti šestdeset milj na uro iz New Yorka v San Francisco. Nemogoče je kaj takega, so rekli nekateri železniški magnati. Mogoče je, mogoče so rekli drugi. Bistvo se lahko zgradi po 150 čevljev dolgi z dvema, tremi ali celo štirimi motorji. Privatna cesta se lahko zgradi tako široka, da se lahko busi, ki so po dvajset čevljev široki, ogibajo drug drugega na cesti. Cesta je zgrajena in na križiščih dvignjena od tal, tako da je vsaka neugoda izključena. Bus bo prevozil razdaljo od Atlantskega do Pacifičnega oceana v 52 urah. Torej bo potreboval polovico manj časa kot železniški vlak. Za vzdrževanje takega prometa bo treba komaj četrtina osobja, ki je potrebno za vzdrževanje prometa na železnicah.

Preden so bili s takimi modrovanji pri kraju, se je oglasil Ford. Zgradil je električno lokomotivo, ki je 117 čevljev dolga, razvije pet tisoč konjskih sil in lahko vleče vlak eno in pol milje dolg.

In zakaj vse to? Zaradi dobička!

Ako bi v človeški družbi producirali in razpečavali blago za ljudske potrebe in ne zaradi dobička, bi ne bilo tega mrzličnega drvenja, ampak mesto njega bi odločevala trezna razsodnost. Napravili bi polkuse in kar bi se izkazalo v prometu za najbolj praktično, varno in poceni, to bi ostalo, dokler se zopet druge iznajdbe ne izkažejo za bolj praktične, varnejše in cenejše.

Novost sv. pisma

Stokrat je imela prav modra katoliška cerkev, ki ni dovolila navadnim smrtnikom štiti sv. pisma. Nov dokaz utemeljenosti te odredbe prihaja iz južne Afrike, priljubljenega torišča o. misijonarjev. Tam veličastno teče v Atlantski ocean velika burna reka Sambezi. Obrežje je naseljeno po zamorcih rodu Zulejev, v reki sami pa žive krokdilji. (Vse to je natančno popisano v znanih romanih sira Ryderja Haggarda). Za krokdile se na njihovo srce ne zanima nihče. Zuleji pa so privabili v deželo misijonarje. Posebno vnet je bil neki dokaj priletni zulejski poglavar, srečen mož svoje žene, oče dveh hčerk in rojen govornik. Zanj je lastnost, da je pripravila do tega, da je osebo nadaljeval misijonarsko delo. Da vpliva na svoje poganske rojake, je sklenil uprizoriti neke dogodke iz sv. pisma. Tako je uspešno ponovil zgodbo o Lotu in njegovih hčerkah. Nezadovoljna je bila le gospa soproga, prijetna, sitna, črna dama, ki ni bila nič navdušena za novo vero. Prerok jo je skušal izpremeniti v solni steber, toda kaj hitro je moral zapustiti domače ognjišče.

Razburjen valed trdovratnosti svoje poganske gospe, je sklenil prerok, da odpelje liki Mojzes svojo čredo iz brezbožne dežele v puščavo. Toda sv. pismo je zahtevalo prehod čez Rdeče morje, dasi niti faraon (kateriga je nadomeščal angleški policeman kot edina oblast) niti huda žena nista hotela zasledovati bežencev. Ocean je bil tudi daleč, zato so se verniki zadovoljili z reko Sambezi.

V spremstvu kakih dvesto gorečih kristjanov je pogumno stopil prerok v reko in zaklical: "Vode! Narazen!" Zaliob lahko uspešno posnemajo v naši dobi stare Hebrejce samo kinematografski režiserji. Od teh pa nobeden ni bil navzoč. Do polovice navdušenih vernikov je postalo žrtev burnih valov in navdušenih krokdilov. Preroka samega so rešili in potegnili na "egiptovska tla", kjer se je takoj odrekel kristjanstva.

Katoliška cerkev je vedela, kaj ukazuje. Sv. pismo se vobče ne strinja s sedanostjo in le povzroča nepotrebno zbeganost. Neki ameriški astronom je n. pr. hotel znanstveno razložiti visoko starost očakov stare zaveze, kateri se naš rod tako čudi. Po njegovem mnenju je štalo v starih časih leto ne 365, temveč samo 28 dni in je torej odgovarjalo našemu mesecu. Matuzalem je umrl po takem štetu ne 969, temveč komaj 90 let star.

Duhovniki upravičeno odgovarjajo svezgledu, da bi moral biti potemtakem Adam star ob Kajnovem rojstvu samo 9 let.

Moderno suženjstvo v Afriki

Suženjstvo v surovi obliki izginja; na svetu je samo kakih milijon oseb še, nad katerimi ali kdo drugi lasti pravico, da jih more predati kot lastnino. Moderno suženjstvo zavzema formo obveznega dela ali kakor je v Južni Afriki, kjer so domačini ostavljeno izključeni od kake obiti ali dela, za katerega bi se morali izučiti. Skupina Američanov, kateri se zanimajo za take razmere v Afriki, je naprosila Edwarda Rossa, profesorja sociologije na univerzi v Wisconsinu in newyorškega zdravnika Melville Cramera, da preučita delavsko razmere med domačini v portugalski Afriki. Če bi izpraševali med portugalskimi uradniki, bi ne bilo uspeha, kajti zakon, po katerem je delo zaplenjeno po vladi v teh kolonijah, je dobro znan in vsako vprašanje, stavišeno uradnikom, bi samo našlo odgovor, da uradniki postopajo po zakonu. Zato sta profesor Ross in dr. Cramer obiskala mnogo vasi, da sama kaj doživita med domačini. To se je izvršilo lanske poletje. Profesor Ross je pisal dnevnik in iz njega beremo med drugim:

To je prislizno delo. Delavec dela na kavinem nasadu, proti koncu njegove službe pa mu reče plantanik: "Ne morem ti ničesar plačati, ker sem založil za služeno mezdo zate pri vladi; pojdi na to in ta urad, pa boš dobil plačo." Delavec gre vprašat na urad, kjer mu pa svetujejo, naj pride vprašat za plačo čez par mesecev. Če je v njem toliko skrajne predrznosti, da gre v drugič na urad, ga pretepejo in ga še v takem vajo, s čemur je zadeva končana. To je sistem kraje. Oni mislijo, da je plantanik res položil denar za njih delo, ampak uradnik noče o tem nič slišati. Čestokrat pa je opaziti, da uradnik nenadoma pride do blagostanja, za kar se ve, kje je vir.

Če privatni podjetnik želi obdržati delavca, plača davek za moža in nihče ga ne more nadlegovati. Če je obratno mož delal za podjetnika več mesecev pa je iz kakršnegakoli vzroka pustil službo, je nevarnost, da ga vlada obleče v vojaško suknjo. Služba v preteklosti mu ne nudi nikake protekcije. Seljaki se pritožujejo, da so slabši časi kot so bili začasa, ko je bil še kralj. Več trpijajo je sedaj nad njimi kot tedaj, ko so bili navadni tlačani za kralja.

Od domačinov izvemo, da je pri K. — kakih 40 milj od tu vladni nabor, kjer pobirajo veliko število domačinov in jih postavljajo na razpolaganje plantanikom. Oni delajo po šest mesecev za hrano in 60 škufov (\$1.50). Štirideset škufov od tega se utrjuje za poravnane davka; tako da nazadnje domačini dobijo samo po dvajset škufov za šest mesecev dela, kar je petdeset centov.

Pred štirimi leti je bilo veliko število takih, ki niso mogli plačati davka, poslani v San Thome, odkoder se ni povrnil nihče več. Od takrat prisilno delo teh ljudi traja šest mesecev na leto. Zene morajo delati na cestah ter niso rekrutirane za delo na plantajah. Moške odpeljejo tudi po sto milj daleč, za kar jim dajo hrano in jim odračunajo od davkov. Ko delajo na cestah blizu svojih domov, si morajo sami dobavljati hrano. Na plantajah nekaterih pomrejo, ker jih beriš pretepejo in do smrti izmučene še silijo k delu.

Govoril sem z možem, katerega sosedja sta bila vzeta k delu eno leto na plantajo nekaj milj od mesta Malanga. Ničesar nista dobila niti potrdila ne, da sta odslužila za davek. Ker davek njiju ni bil plačan, nista mogla dobiti potnega lista. Iz tega okrožja torej ne moreta, razun če se hočeta podati v nevarnost, da sta zaprta.

Vas št. 4. Petdeset vaščanov se je zbralo — Ambagista. Tako rečejo, da je v času monarhije (pred 1910) bilo boljše ter so dobili več za svoje delo. Zdaj jim več nalagajo. Razmere so se poslabšale po sobno leta 1917 in 1918. Vlada jih prisili k delu, da pa jim ničesar. Vračajo se, pa najdejo svoja polja zanemarjena, ničesar ne bodo pridelali. Rajši bi bili navadni sužnji kakor pa so sedaj. Kot sužnji imajo svojo vrednost in ne strajajo, zdaj pa se nihče ne zmeni, če žive ali umrejo. Vlado tlačanstvo je bolj brezsrčno kakor staro suženjstvo, katero je bilo kruto le tedaj, kadar je bil gospodar krut. Zdaj so v železnih okovih, v sistemu, kjer nima noben posameznik pravice in je ignorirana usoda družin ter rekrutov za delo.

Kadar belopoltnik prosi pri administratorju za delo, je voljak poslan k njemu v vas, kateri pokliče vaškega vodja in ga obvesti, da potrebuje toliko ljudi, ki jih mora takoj dati. Kadar so možki oddani na daljne plantaje, jim dajo tanko odejo in dva druga kosa blaga. Pred dvema meseci so jih vneli dvajset iz tega okoliša v nepoznane kraje na plantaje. Vlada dobi od vsakega delavca za šest mesecev dvajdeset dolarjev, gospodar pa navadno dela tako, da delavec ne dobi ničesar.

Zakon ukazuje, da se mora delavec svobodno podati v pogodbo za delo. Ambagisti vedo, da jim pritisnejo prate na papir, ne vedo pa, da je tisto pogodba in da se s tem obvezujejo na delo ter da bodo tudi bičani, ako ne pritisnejo palca.

Vas št. 8. Ko sem zaslišaval razumnega moža iz te vasi, sem dognal, da šteje kraj okoli dve sto prebivalcev. Vas mora neprestano vzdrževati šest ljudi pri delu na cestah. Starejši odločijo, kdo bo šel. Osem jih mora biti vedno na plantajah, kjer dobe po 50 škufov (\$1.25) za tri mesece dela. Tam jim ne dajo nobene ogrinja-

dobit plačo. Delavec gre vprašat na urad, kjer mu pa svetujejo, naj pride vprašat za plačo čez par mesecev. Če je v njem toliko skrajne predrznosti, da gre v drugič na urad, ga pretepejo in ga še v takem vajo, s čemur je zadeva končana. To je sistem kraje. Oni mislijo, da je plantanik res položil denar za njih delo, ampak uradnik noče o tem nič slišati. Čestokrat pa je opaziti, da uradnik nenadoma pride do blagostanja, za kar se ve, kje je vir.

Če privatni podjetnik želi obdržati delavca, plača davek za moža in nihče ga ne more nadlegovati. Če je obratno mož delal za podjetnika več mesecev pa je iz kakršnegakoli vzroka pustil službo, je nevarnost, da ga vlada obleče v vojaško suknjo. Služba v preteklosti mu ne nudi nikake protekcije. Seljaki se pritožujejo, da so slabši časi kot so bili začasa, ko je bil še kralj. Več trpijajo je sedaj nad njimi kot tedaj, ko so bili navadni tlačani za kralja.

Od domačinov izvemo, da je pri K. — kakih 40 milj od tu vladni nabor, kjer pobirajo veliko število domačinov in jih postavljajo na razpolaganje plantanikom. Oni delajo po šest mesecev za hrano in 60 škufov (\$1.50). Štirideset škufov od tega se utrjuje za poravnane davka; tako da nazadnje domačini dobijo samo po dvajset škufov za šest mesecev dela, kar je petdeset centov.

Pred štirimi leti je bilo veliko število takih, ki niso mogli plačati davka, poslani v San Thome, odkoder se ni povrnil nihče več. Od takrat prisilno delo teh ljudi traja šest mesecev na leto. Zene morajo delati na cestah ter niso rekrutirane za delo na plantajah. Moške odpeljejo tudi po sto milj daleč, za kar jim dajo hrano in jim odračunajo od davkov. Ko delajo na cestah blizu svojih domov, si morajo sami dobavljati hrano. Na plantajah nekaterih pomrejo, ker jih beriš pretepejo in do smrti izmučene še silijo k delu.

ZARKOMET

Ponižani Trunk.

"Evolucija ponižuje človeka na žival." Tako pravi nihče drugi kot naš delikatni Trunk. Nerodno je res. Božanski človek — pa tako ponižan. A kaj naj stori? Kaj naj stori g. Trunk? Kljub temu, da se brani z vsemi štirimi in z glavo — on je že ponižan. Yes, ponižan od rojstva! Toda on ni kriv; mi nismo krivi. Kriva je prokleta evolucija!

Največje ponižanje je bilo pred rojstvom. Takoj po spočetju je bil gospod Trunk ena celica. Bil je protozon — najnižje enocelično bitje na svetu. Kakšno ponižanje! Potem je bil kupa stanic, čašičar. Iz čašice je nastal cilindriček, glista — novo ponižanje. Glista se je pretvorila v stvorček podoben ribici s škrgami na vratu. Zopet ponižanje! Nekaj mesecev pozneje je bil Trunkov embrijen zelo nečedna, jako ponižana živalica — pokrita z gosto dlako in na koncu zadka je mohl iz g. Trunka dva palca dolg repak. Resnično, bogami, repak!

Vsa ta ponižanja je gospod Trunk faktično doživel še predno se je rodil, doživel sem jih jaz in sleherni drugi človek, ki je zagledal luč sveta — in sleherni opica. To potrjuje embriologija, proučevanje zaplodka v materinem telesu. Ako Trunk to zanika, tedaj voda ni mokra in ogenj ni vroč. Ni treba verjeti ateističnim, agnostičnim učenjakom; ni treba gledati v knjige. Pogledati je treba le vse štadije človeškega zaplodka, ki je ohranjen v špirtu, in kdor ni slep in ima močgane, bo videl in vedel. Kaj naj stori g. Trunk proti temu? Kako naj ubije te priče človekove evolucije? Kako naj uide temu ponižanju?

Na veliko žalost ali jezo Trunkovo — s tem pa še ni konec ponižanja. G. Trunk naj malo pogleda po sebi. Njegova roka ima pet prstov. Ravno toliko jih ima salamander. Ponižanje! Ima hrbtenico. Ima jo tudi medved. Ima gorko kri. Ima jo tudi lisica. Ima dve — popolnoma nepotrebni — bradavici na prsih, istotako ima gorila. Ima fino dlako, ki pokriva vso kožo, razen dlani in podplatov — nekateri možki so pravi kosmatinci. Zakaj je ta dlaka? Ali sploh kaj koristi? Ima v kotu očesa košček mretnice, ki danes prav nič ne pomeni. Pa pogledajte kuščarja kako mu ta mretna prav pride; izmiva si z njo oko. Ima pri ušesu mišico, ki

če ali odeje. Njih hrana je kvart jedi na dan. Kuhati si morajo sami. Ker ti ni dovolj, morajo dobiti hrano od doma. Od teme do teme delajo, medtem sta dva kratka odmora s počitkom in hitrim povžitkom hrane. Delo je zelo težko in bič poje neprestano. Preglednik je belopoltni človek. Po trimesečnem delu nekateri zapustijo, ne da bi vprašali za 50 škufov, ki jim gre po postavah, ker čisto se zgodi, da pri čakanju za plačilo tudi nena doma dobe časovno karto, katere jim nalaga delo še treh mesecev. Često se pripeti, da možki dela že štiri mesece, ko mu preglednik šele napiše tretji mesec dela.

Vprašal sem postarnega domačina, ki pozna razmere iz za časov suženjstva, če so sedaj razmere boljše kakor so bile za časa, ko so bili sužnji. Odgovoril je: "Pred dvajsetimi leti, ko je bilo suženjstvo, je bilo za sužnje trdo delo, a tudi za svobodne zamorce ni bilo nič boljše. Zdaj pa smo vsi sužnji. Sužnji so dobili boljše hrano kot sedaj prisilni delavci, ker mi nismo lastnina." Vlada se malo prizadeva, da bi med možskimi vodila enako izboljševanje. Izučeni so še bolj zatirani kakor neizučeni. Zato se pp ravnajo izučiti zidarstva, tenarstva ali kakršnegakoli rokodelstva. Selitev ni zanje nikaka pomoč, kajti poglavar vasi je za prve, kadarkoli pri zahtevi ne more dati vpisanega davkoplačevalca. Poglavar je navadno toliko časa zaprt, dokler se izseljeni ne vrne.

Delavski sistem po teh kolonijah je državno tlačanstvo, katero ne dopušča domačinom, da bi lahko obdelali vsaj svoje vrtove in si pomagali do preživljanja.

Ali želiš znati pravilno pisanje in čitaj angleško? Naroči si "Slovensko-angleško slovnico", katere je izšla in ima za prodajo Kalliova ulica 8. N. P. J.

spi. Pri živalih enaka mišica giblje ušesa. Ima v drobno slepo črevo (appendix). Želim, da mi ni kdor ne povzroči "trouble". Če črevo danes ni za drugo kot za "trouble", za operacijo in stroške, če se vname. Človekovemu predniku, ki je užival le rastlino in sadežno hrano, je pa bilo potrebno. Ima na koncu hrbta nite štiri ali pet koščenih obrobov. Enake kostne krnice imajo vse štiri vrste človeških opic, ki so brez repa. Čemu ta odrastek? Edino logično pojasnilo je, da je to rudiment repa, ki ga nosi človek za spomin na svojega repastega prednika. Vsakdo ga lahko nastipije, jasno se pa vidi na ostenjakju.

To še niso vsi znaki "ponižanja človeka na žival", pa naj za dostujejo. Zdaj pa vprašam g. Trunka, kako naj si človek razlaga ta "ponižanja", ki mu očividno kažejo dokaze evolucije in sorodstvo z živalskim svetom. Mar tudi vi verjamete, kar je pisala "Ameriška Domovina", da je Bog vzel človeka za model (!), ko je ustvarjal živali? Če je tako, zakaj je dal človeku ostanek repa?

Odkritje evolucije ni ponižalo človeka na žival! Vaši in moji predniki, g. Trunk, so bili enkrat kanibali, slabši od zveri — ali se zato čutite kaj ponižane? Razvoj je dvignil človeka najvišje, zato mora biti človek ponosen. Pravo in največje ponižanje pa je, če se človek sam ponižuje pred drugim človekom, mu hlapčuje, ga malikuje in mu gara kot tovarna živina. To je ponižanje!

Recept bo težko dobiti. Cenjeni Zarkomet! Ali veš, kje se dobi zdravilo za ljudi, katerim je vse na poti, ki se ne morejo sprijazniti z naprednjimi in ne z nazadnjaki, ki so tako nevoščljivi, da marze vse druge ljudi na svetu in katerih se še drži bolezen predvojnega avstrijskega glazdalinstva? — Strigelj, Sheboygan, Wis.

Nortevanje iz delavcev. Kadar se rudarji pripravljajo na štrajk, imajo vsepolno "dobrih" in "modrih" svetovalcev, ki jim svetujejo, kaj jim je storiti, da se izognejo stavki. Kadar pa rudar z družino vred strda ob niki mezd ali brez dela, takrat je vse tiho v taboru svetovalcev kakor na dnu morja. Buržoazni svetovalci mislijo, da rudarji nimajo svojih možganov.

K. T. B.

Bela kuga na umiku

Zdravstvena veda je znižala smrtno slučajev za jetiko na polovico v Chicagu.

Chicago. — Medicinska veda zmaga v bitki z belo kugo — jetiko. Tako poroča John J. Collins, predsednik Municipal Tuberculosis sanitarija. Njegovo poročilo se glasi, da so se smrtni slučajevi valed jetike v tem za vodu skrečili za polovico v zadnjih desetih letih.

"Leta 1915 je zdravstveni departament zabeležil 4169 smrtnih slučajev za jetiko v Chicagu, leta 1924 pa samo 2434. Prospekt v letu 1925 je, da se to število zniža za več sto. Pred desetimi leti je bilo povprečno vsak dan pokopanih dvanajst oseb, kateri je umorila bela kuga; lani je bilo dnevno pokopanih sedem črtov. Naše upanje je, da v prihodnjih treh letih zmanjšamo število dnevnih pokopov na tri. Prišli smo na stopnjo, ko lahko rečemo, da ni več daleč doba, ko jetika preneha biti nevarna bolezen.

"Glavna pomoč pri zmanjšanju števila žrtve jetike je bilo dejstvo, da zadnja leta lahko po iščemo in zdravimo večje število bolnikov kot kdaj prej. V letu 1915 je bilo v mestnem zavodu za jetične 12,700 bolnikov. Lani smo imeli v sanitariju in klinikah 30,758 bolnikov. S tem pa ni rečeno, da se je bolezen razširila v tem času; ravno narobe je res: bolezen se je znatno omejila. Našli pa smo pripomočke, ki nam omogočajo, da vzmemo čim več bolnikov v oskrbo in dalje imamo več zdravnikov ter boljše zdravilna sredstva na razpolago. Kampanja za pobijanje bele kuge v Chicagu se v bodoče podvoji."

Agitacija za "Prosveto!"

DELAWSKE NOVICE

(Federated Press.)

Stavke tekstilcev.

Lawrence, Mass. — Okrog 300 delavcev, uposlenih pri International Worsted Mills, je zastavilo v znak protesta proti znižanju meze. Stavka je v teku že v treh drugih tovarnah.

Prohibicija ni ubila unije natakarnjev.

Montreal. — Organizirani natakarnji v Združenih državah še vedno točijo pijače kljub prohibiciji. Tako je poročal te dni Edward Flore, predsednik natakarnje unije, ki je del Mednarodne unije hotelskih in restavracijskih nameštencev, katara je zborovala v Montrealu. Unija ima 38.000 članov. Flore je izrekel upanje, da bo 18. avgust izpremenjen prejalalec v toliko, da bodo zopet na prodaj lahka vina in piva.

Stavka železostavbnih delavcev.

Newark, N. J. — Tu so zastavali zidari in v njihovi vred so opustili delo tudi železostavbni in drugi stavbinski delavci. Stavka je nastala iz prepira radi območja (jurisdikcije) med plekarsko in zidarsko unijo.

Železne hiše pridejo v Ameriko?

New York. — Ameriški stavbinski delavci ugihajo, da li prično v Ameriki postavljati hiše iz vilih železnih ploč, kakršne grade na Angliškem. Te vrste hiše so cenejše kakor one iz opeke in eno hišo lahko postavi en sam delavec s štirimi vajenci v 32 delovnih urah.

RUSIJA NAPREDUJE.

New York. — (F. P.) — Do bra letina v sovjetski Rusiji je povečala zahtevo po ameriških traktorjih in drugih poljedelskih strojih. Ruska uradna nakupovalna in prodajna agencija v New Yorku pošlje v kratkem v Rusijo 2300 traktorjev in plugov; od lanskega avgusta je poslala 9000 traktorjev in drugih strojev. Največ strojev gre na kmetije v Ukrajini.

VPADI NA BOLGARSKO.

Sofija, Bolg. — Politični beguni, oblečeni v srbske vojaške uniforme, so vpadli na bolgarsko ozemlje na dveh krajih. Ko so jih napadle bolgarske vojaške čete, so se umaknili.

SILEN VIHAR V ILLINOISU.

Paris, Ill. — Tukaj je divjala huda nevihta z gromom in deževnim nalivom. Kleti so poplavljenе, koroza polja pa poležala.

PREVIDNOST V ZEMLJIŠČNIH KUPCIJAH JE VEDNO NA MESTU.

Chicago, Ill. — Adam F. Wecklerja, bivšega čikaškega pristančnega mojstra so aretirali na obtožbo, da je uganjal veleposredniško kozaštvo. Katerini Putnamovi je prodal svet v Floridi, in ji pa izročil pravičnih lastninskih papirjev.

SAMOKRES V ROKI ŽENE.

Ustrelila je moža, sebe in obstrčila svoja otroka.

Boston, Mass. — Mrs. Mary Curtis je v duševni zmedenosti pograbila samokres in ustrelila svojega soproga, sebe in obstrčila dvojce otrok. Hčerka Doroteja je ušla in tekla naznaniti policiji, kaj se je zgodilo. Obstrljena otroka sta v bolnišnici.

DEZ POŠKODOVAL ŽITNA POLJA.

Winnipeg, Man. — Veliki deževni nalivi so povzročili, da je pšenica poležana na polju. Žetev je ustavljena. Pojavila se je tudi črna rja.

Papeški nuncij v Argentini je šel.

Buenos Aires, 14. avg. — Vsi lvi papeški nuncij so že marsikje zadnje čase iztaknili dolg nos. Tako je spoznal tudi monsignor Bada Cardinale, papeški nuncij v Argentini, da je najboljše, če se začasa previdno umakne. Smatrati so ga pričeli za nezahvalno osebo, zato je po kratki avdijenci s predsednikom Argentine Alvearom odšel.

KAKO SE IZKORISCAJO OTROCI.

New York, N. Y. (F. P.) — Kako izkoriščajo otroke v ameriških fizioloških nasadih, pripoveduje 17-letno italijansko dekle v glasilu organizacije za varstvo otrok American Child Labor Committee. "Kakor daleč se spominjam nazaj, sem preživela vsako poletje v fizioloških nasadih," pričena dekle. Ona pripoveduje, da jo je mati nosila s sabo v predpašniku. "Bilo je trdo delo za otroke," pripoveduje dekle. "Velikokrat smo morali iti na delo brez zajuterk, ker ni bilo dobri mleka. V začetku sezone smo pričeli s trganjem fiziola ob sedmih zjutraj in smo delali do sedmih zvečer. Ampak približno sredi sezone smo delali po šestnajst ur, in sicer od polpetih zjutraj ... Najtežje delo je nositi težke vreče fiziola na tehtnico. Spominjam se dečka, starega okrog 13 let, ki je nesel na svojem hrbtu 110 funtov fiziola. Komaj je stopical naprej. Proti koncu sezone je postalo vreme zelo hladno, toda vsak je moral trgati fiziol skozi ves dan za 20 ali 40 centov na dan."

ZOPET DELAVSKA BANKA ODPRLA VRATA.

Hartford, Conn. — Bratovščina železniških strojevodij odpre po izjavi William Paula, zastopnika te organizacije novo delavsko banko v Novi Angliji. Vpoštevala se bodo mesta, Hartford, New Haven in Bridgeport, Conn.

Vesti iz Jugoslavije

Radič na svobodi. — Z imenovanjem nove vlade je bil izpuščen na svobodo tudi predsednik HSS g. Stefan Radič, ki se je takoj peljal na Bled, da se zahvali kralju za velikodušen čin.

O avdijenci je izbrbljal cele mernike fraz, v katerih se prav po bizantinsko laska dvoru — tiستمu dvoru, o katerem je pred par meseci govoril stvari, ki jih ne moremo napisati, če nečemo izdati rdečega svinčnika g. cenzorja. Pred posetom kralja je pa poslal Radič kralju brzojavki, ki kažejo v najjasnejši luči vso komedijantsko naravo tega zapeljivca hrvaškega ljudstva.

Brzojavka, ki jo je poslal na Bled kralju se glasi: "S slovansko dalekovidnostjo, z državniško oceno razmer in ljudi, z mirom prevzvišenega svojega očeta, z odločnostjo plemenitega svojega značaja, a v popolnem skladu s silajnimi svobodomiselnimi in ustavno-parlamentarnimi tradicijami doma Karagjorgjevičev ste pospešili in osigurali narodni sporazum kot veliko delo narodnega izmirjenja na kmetem temelju dela in poštenja, na ustavnem temelju zakonitosti, ravnopravnosti in svobode, a v težnji k večnim idealom človečnosti, pravice in miru. Naj Bog blagoslovi in poživi Vaše Velikanstvo in naš ves vladarski dom. — Stjepan Radič. — Istočasno je poslal Nikolai Pašiču ta-le brzojavni pozdrav: "Skozi vso gosto meglo medsebojnega nepoznavanja in nezaupanja in skozi še gostejšo mrežo laži in spletke ste Vi z dalekovidnostjo svojega uma, dan o od Boga, uvideli vso veličino, a tudi vso težino narodnega sporazuma in ste naravnost neslišno in nevidljivo utrčili in izvršili veliko delo, da izgradimo mi Hrvati in Srbi kot arce celokupnega našega naroda kot stožer nove naše skupne države z vstrajnim skupnim delom vzor slovanske kmetijske države v urejeni svobodi, v vsobeli prosveti in blagostanju in v praktični ter popolni izvedbi človečnosti, pravice in miru. Naj Vam Vsevišnji da doživeti čim najbolj zdrave in obilne sadove iz tega Vašega velikega dela."

Zlasti brzojav, ki ga je poslal g. Pašiču kaže, kako se suka vsa politika Radiča okoli umazanih osebnih interesov njegove porodice. Kaj vse ni izrekel Radič o Pašiču. Najmlajša psovka je bila: "batinaš", "korupcijonist", "kraljevaš" in slične cvetke. Sedaj pa, ko se je z njim "partijsko pogodil", pa pošilja brzojave v katerih mu kuje slavo v sama nebesa.

Vse to pravijo, da je bil hrvaško-srpski spor in sedaj je to srbohrvaški "sporazum".

Roparski umor. V Ljubljano sta pripeljala dva roparja, ki se

20 letnega Franca Klančarja iz Kamnika pri Preserju, ki je nujno osumljen, da je zavratno umoril in oropal posestnika Antona Zupca iz Iške vasi. Fant se je na cesti pridružil omenjenemu posestniku, ki je vozil deske v Podpet in je prisedel k njemu. Nedaleč od Anzelčeve gostilne v Podkraju so našli drugo jutro Zupca mrtvega ob cesti. Kot ubijalca so takoj osumili Klančarja ter ga aretirali. Zupec je imel popolnoma zdrobljeno lobanjo. Udarjen je bil s trdim predmetom po glavi. Kakor se je dogladno, je imel pri sebi 900 Din, ki si jih je brezdvomno morilce prisvojil.

Zdravstveno stanje v Ljubljani. Po podatkih mestnega fizikata se je v dobi od 15. do 21. julija rodilo v Ljubljani 86 otrok (19 moškega, 17 ženskega spola), med njimi 1 mrtvorojenec, umrlo pa je 11 moških in 9 žensk, skupaj torej 20 oseb in sicer: 3 osebe za jetiko, 3 za rakom, 2 za boleznijo na srcu, 1 za vnetjem možganske mrene, 1 za boleznijo na želodcu, 1 za ostrelotstjo, 6 oseb vled drugih naravnih smrtnih vzrokov, 2 vled slučajne smrtne poškodbe, 1 oseba pa je izvršila samomor, izmed umirlih so 4 osebe čezpogle starost nad 70 let. Prijavljen je bil v tej dobi le en slučaj nalezljive bolezni. Ena oseba je obolela na dušljivem kašlju. Ostala je v domači oskrbi.

Tatvine po ljubljanskih cerkvah. — Zadnje tedne je bilo izvršenih v ljubljanskih cerkvah tudi v okoliških cerkvah mnogo tatvin. Tatovi so pobrali več prtov in zagrinjal iz spovednic v cerkvi Sv. Krištofa, pri Sv. Jožefu, okradena je bila cerkev Sv. Florijana, franciskanska in križevniška in končno tudi cerkev na Viču. Čeprav so bile tatvine takoj opažene, vendar storilcev ni bilo mogoče izslediti. Osumljene so pač bile nekatere osebe in sledile so tudi aretacije, vendar pa so bili vsi aretiranci radi nezadostnih dokazov kmalu izpuščeni.

Rep pri Gm. — Dva neznanca sta napadla in oropala na cesti pod grajščino Gm v Kandiji posestnika Mihajla Zaka iz Čermošnjice. Napadaleca, mlajša človeka, sta mu odvzela rjavo usnjato denarnico z vsebino 2750 Din ter kg surovega govejega mesa.

Zopet požig. — Dne 23. jul. ponoči je buknil požar v Mahnetovi opekarni na Ljubelci. Uničilo je veliko sušilnico za opeko v kratkem času in povzročilo lastniku precejšnjo škodo. V ostalem je pogorel Anton Mahne, posestnik v Trnovljah, že pred leti enkrat, dočim se je lani prikasal rdeči petelin pri njegovem bratu. Razburjeno prebivalstvo je mnenja, da je požigala roka, ki ima posla pri čistih požarih v okolici Vojnika. Gre za skrajno nevarnega zločinca ali pa za moralno ne polnovrednega človeka, ki uživa ob pogledu na požigajoči plamen.

Nepričakovana dedščina. V Kneževini pri Varazdinu je žive la siromašna 70 letna starka Ana Harazin v veliki bedi s svojo rodbino. Prodajala je kos za kos svoje premične lastnine, da prehrani sebe in svoje. Te dni pa je nenadoma prejela obvestilo, da je v Ameriki umrl njen sin in da ji pripada vaota, za katero je bil sin zavarovan. Zavarovalnica znaša v našem denarju približno pet milijonov dinarjev. Stara žena je sedaj preskrbljena za celo življenje in bo lahko dobro preskrbela tudi otroke in vnuke.

Svojega tasta je umoril v banatskem Tolovaru posestnik Andrej Margarić. Zaradi neklih materijalnih vprašanj se je spril s svojim tatom Tomo Draganom. V ostri kontroverzi je pograbil stol ter z njim opetovano udaril po glavi svojega tasta s tako silo, da mu je razbil lobanjo. Dragan je ostel na mestu mrtve. Nasilni zet je bil aretiran in izročen sodišču.

Umrli v Ljubljani. Ivanka Lani, novorojena hči tovarn. usnarja, 10 dni. — Beatrice Hellet, modistka in šivilja, 50 let. — Ana Ovsenik, novorojenka gostilničarja in posestnika, 3 dni. — Danica Jančar, sirota, renjena, 11 tednov. — Anton Ceglar, posestnik, 70 let. — Magdalena Volčič, posestnikova novorojenka, 5 dni. — Zofia Bohinjec, posestnikova hči, 9 mesecov.

RAZNO

Katoliški bogoslovec na indeksu. Kakor poročajo iz Rima, je Vatikan prepovedal dvoje smatstvenih knjig profesorja teologije na vseučilišču v Waersburgu, dr. Janeca Höhma in sicer "Sveštopisemaka in babilonska ideja o Bogu" in "Pota k monoteizmu".

Strleba mlecina. V vasi Vilomes na Francoskem je izvršil sedemnajstleten mladenič grozno aločinsko dejanje. Peljal je svoje mlajše brate v starosti od šest do devet let, kjer so morali posekati naker jim je z sekuro odsekal glave. Po aločinu je hladnokrvno razsekal trupelca ter jih zmetal v vodnjak. Pri zaslišenju je izjavil, da je moral to storiti, ker mati ni mogla več preživljati svojih otrok.

Mnogoznaštvo v Tibetu. Dočim si v Evropi razbijajo močje in ženske z neštetiimi spili, časopisnimi članki in knjigami glave z resitvijo seksualnega vprašanja, so smali v daljni Aziji Tibetanci že zdavnaj premagati vse te tekoče na prav originalen način. Mnogoznaštvo ni v Orientu nič posebnega. Toda da je socijalno že precej razvit narod, kot so Tibetanci, uvedel mnogoznaštvo in ga zakonito priznal, je pač nekaj nenavadnega.

V Tibetu postane žena, ki si jo je izbral najstarejši sin, navadno skupna last vseh bratov, ki morajo zato prevzeti tudi vso odgovornost za vzdrževanje rodbine. Ako zapusti en brat družino, ne more zahtevati odškodnine za to, ker se je odrekel pravici do solastnine na skupni ženi. Mlajši bratje imajo le toliko časa pravico do skupne šene, dokler žive v rodbinski zvezi. So pa tudi slučaji, ko zahteva oče ali stric pravico, da živi z ženo. Po tem vstopi v zakonsko skupnost tudi oče, toda to se dogaja le v višjih krogih. Bolj redko se pripeti, da ima žena svoje može iz dveh ali več rodbin.

Kje je iskati varstva za to čudno zakonsko življenje? Najverjetneje je, da so tu merodajni gospodarski razlogi. V Tibetu je skupna last vsega rodbinskega premoženja še vedno v navadi. Zato tudi skušajo kolikor mogoče ovirati ustanavljanje posebnih gospodinjstev. Omeniti je treba, da pri mnogih narodih v Aziji, in tako tudi v Tibetu, prevladujejo moški in da je žensk razmeroma veliko manj. Zato prideta na eno žensko skoraj dva moška, dočim je med kulturnimi narodi število obeh spolov skoraj popolnoma enako, in je navadno še nekaj več žensk kot moških.

Zanimivo za ta pojav v Tibetu je, da so tamkajšnje žene z njim popolnoma zadovoljne. Po njihovem mnenju ima žena, ako ima več moč, tudi več veljave v gospodinjstvu.

SLIKE IZ NABELENI

Bryant, Okla. — Na razpolago imam opisati črne madeže, posebno od nekdanje prijazne Viktorije. Sedaj je to napolnir kampa, kjer nas plavi ptič prav po nečloveško objeda s svojimi dolgimi kluni. Hočejo nas čisto obkljuvati, iz naših ust hočejo izključiti drobtine kruha. Strašno velike žolodce morajo imeti, ker nam unijskim ljudem pojedjo ves paj in kejk, pustijo pa nam le union-beans za večerjo. Umevno je, da je unijski fiziol bolj tečen kot pa plavi ptičev paj in kejk. Mislim, da ne bo več dolgo tako, vsaj takrat ne več, ko jim bo vrhu glave gledal ven paj ali kejk. Takrat se bo pa vsa jata plavih ptičev dvignila, zapustila gnezdna na nekdanji prijazni Viktoriji.

Mogoče ni več daleč čas, ko nam bo našljalo prijazneje solnce za ta organizirane rudarje. Zalostno je sedaj pogledati holi dan, kajti povsod je oblačno. Črne jate se zbiraio, kmalu bodo okoli nas posodili, če se kaj na boljše ne obrne. Večina naših moč se je podala od tu v druge kraje ali iskat kruha, namesto moč pa se žene bore za njih in svoje pravice. Če bo zmaga na naši strani, se bodo močje zopet vrnili k svojim dragim.

Ze pet tednov so ženske hodile od rova do rova, nagovarjale so tiste plave ptice, naj odnebaio, stopijo naj na našo stran. Imele so tudi dosti uspeha, namreč, da jih je dosti prenehalo delati. A k nesreči pa zopet pride nova jata plavih ptič, da nadomestijo tiste, ki so prenehali. Par dni smo prenehale paradi-

Slovenska Javna Podpora Jelenov

Podpora Jelenov

SLAVEN STAN. 2027-20 JO. LAWDALE AVE. CHICAGO, ILLINOIS

Izvrševalni odbor:

UPRAVNI ODSEK:

Predsednik Vincent Galkas; podpredsednik Andrew Vidich, R. F. D. V. Box 105, Johnston, Pa.; gl. tajnik Matthew Turk; tajnik bolniškega odbora Elin Novak; gl. blagajnik John Vogrish; urednik glasila John Zvernik; upravitelj glasila Phil Goshen.

POROBNI ODSEK:

Martin Zelenkhar, predsednik, Box 278, Berherton, Ohio; Frances A. Tachar, 2327 S. Ridgeway Ave., Chicago, Ill.; John Krimmold, 13111 N. Arlington Ave., West Park, Ohio; Mary Udovich, 2423 S. Ridgeway Ave., Chicago, Ill.; John Terrell, Box 22, Strabana, Pa.

BOLNIŠKI ODSEK:

ONREDNI OKROŽJE: Elin Novak, predsednik, 2027-20 S. Lawdale Ave., Chicago, Ill.

VZHODNO OKROŽJE: Jacob Ambrosi, Box 284, Moon Run, Pa.; Joseph Berha, RFD. 2, Box 114, West Newton, Pa.

ZAPADNO OKROŽJE: Anton Salar, Box 104, Gross Kane, na jugozahodu; Frank Klan, Box 309, Chisholm, Minn.; na severozahodu; John Golob, Box 184, Rock Springs, Wyo.

Nadzorni odbor:

Paul Bergeret, predsednik, 2553 S. Lawdale Ave., Chicago, Ill.; Richard J. Zvernik, R. No. 1, Elmhurst, Ill.; Frank Zajc, 2423 W. 20th St., Chicago, Ill.

Zdravstveni odbor:

Predsednik: Frank Aleš, 2124 So. Crawford Ave., Chicago, Ill.; Jolita Oves, 2529 W. 35th St., Chicago, Ill.; John Olin, 2485 So. Clinton Park Ave., Chicago, Ill.

VSEBNOI KODAVNIK: Dr. F. J. Kera, 6233 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

POBONI — Korrespondence v glavnem uredništvu, ki delajo v glavnem uradu, so tudi tak-21.

VSA PRIMA, ki se nanašajo na posle gl. predsednika so naslovi: Predsednik S. N. P. J., 2457-59 So. Lawdale Ave., Chicago, Ill.

VSE SADEVE BOLNIŠKE PODPORE SE NASLOVE: Bolniški tajnik S. N. P. J., 2457-59 So. Lawdale Ave., Chicago, Ill.

DENARNE POŠILJATVE IN STVARI, ki se tičejo gl. izvrševalnega odbora in jednote vobse so naslovi: Tajništvo S. N. P. J., 2457-59 So. Lawdale Ave., Chicago, Ill.

VSE SADEVE V VEZI Z BLAGAJNIŠKIMI POSLI so pošiljajo na naslov: Blagajništvo S. N. P. J., 2457-59 So. Lawdale Ave., Chicago, Ill.

Vse priloge glede poslovanja v gl. izvrševalnem odboru so naj pošiljajo Paul Bergeretu, predsedniku nadzornega odbora, Egar taylor je uradi.

Vsi posli na gl. porotni odsek so naj pošiljajo na naslov: Martin Zelenkhar, Box 278, Berherton, Ohio.

Vsi posli in drugi spili, naspasila, oglati, narodna in spili um bar je v sveti s glasilom jedota, naj se pošilja na naslov: "PROSVETA", 2457-59 So. Lawdale Ave., Chicago, Ill.

NAROČNIKI POZOR!

Znamenje (July 30, 1925) pomeni, da vam je naročnina potekla ta dan. Ponovito jo pravečasno, da vam lista ne ustavimo. Ako lista ne prejmete, je mogoče vstavljeno, ker ni bil plačan. Ako je vaš list plačan in ga ne prejmete, je mogoče vstavljeno valed napačnega naslova, pišite nam depianico in navedite stari in novi naslov.

Trunkovi silijo v cerkev!

Trunk je znanstvenik, ki ni mara para pod solncem. On celo ve, kaj mrtveci žele in delajo. To je gotovo veliko odkritje in klobuk doli pred takim "učenkam". Ako bi Trunk tega ne vedel, bi gotovo ne zapisal v štev. 127 prekrščenega klerikalnega lista: "Nedolodnost ne bo od strani duhovnikov, temveč na strani nekaterih članov, ki prej čes cerkev samo sabavišajo, ko so mrtvi, pa silijo v cerkev."

Dodaj smo bili vedno prepričani, da živi ljudje določijo, kako bodo mrtveci pokopali. "Učenjak" Trunk nas je pa poučil, da smo v veliki zmoti. Ako mrtveci nesejo v cerkev, se to zgodi zaradi tega, ker mrtvec sam vili v vanjo. Da Trunk res misli tako in ne drugače, dokazujejo besede, ki jih je zapisal koncem citiranega stavka, ki se glasi: "Vse drugo je prazna frazerija." To pomeni po Trunkovi logiki, da mrtveci sami silijo v cerkev in če kdo tidi drugače, je naveden frazar.

Da, da! — Trunk ostane le trunk. Vsi ljudje pa niso trunki in ne verjamejo, kar Trunk zapise in trdi. — Cibrov Jaka.

Nasli zastopniki se vsidestveni tajniki in drugi zastopniki, pri katerih lahko plačate naročnino.

Naročnina za celo leto je \$5.00 in za pol leta pa \$2.50. Člani S. N. P. J. plačajo za pol leta \$1.00 in za celo leto \$2.00.

Za mesto Chicago in Cicero za leto \$6.50, pol leta \$3.25, za člane \$5.50.

Za Evropo stane za pol leta \$4.00, za vse leto pa \$8.00.

Tednik stane za Evropo \$1.70. Člani doplačajo samo 50c za poštnino.

Naročnino lahko tudi sami pošljete na naslov:

UPRAVNIŠTVO "PROSVETA" 2457 S. Lawdale Ave., CHICAGO, ILL.

VELIKI IZLET V JUGOSLAVIJO

NA NAJHITREJSEM PARNIKU SVETA

MAURETANIA

Odpluje iz New Yorka V SREDO 23. SEPTEMBRA OB 11. URI DOPOLDNE.

30,704 TON

v Cherbourg, pod osebnim vodstvom MR. S. M. VUKOVIČA od newyorškega štaba Cunard proge.

JUGOSLOVANI, ki nameravate obiskati svoje domovino to leto ali v jeseni, imate najlepšo priliko, da se pridružite izletnikom v domovino. Mr. Vuković, ki je izkušen vodja izletov, poteval bo v vami NARAVNOST DO ZAGREBA, ter bo skrbel za vaše prilijeno, včasne potnih listov pri preidkavah na meji, itd. Odkrijte si prator do doma!

Za nadaljna pojasnila obrnite se na krajovnega zastopnika v vašem mestu, ali pa pišite nam v svojem materinem jeziku.

CUNARD LINE

146 St. South St. Chicago, Ill.

Zvonimir Kosem:

Markove sanje

Po dvodnevni vožnji med samim hribovjem, večidel golim in brez zelenila, kar puščalo na potovanju po dolinah in soteskah le povečava, se je pokrajina naposled vendarle odprla, nad sivim kamenjem je zaigrala zlata vedrina južnega neba in prikazalo se je morje. Potniki so vstajali s sedežev, gnetli se ob oknih in veselo vzdikali, in zdelo se je, kakor da, tudi viak sam, z gorskakega obronka po serpentinah navzdol proti morskimi obali drveč, fantovski vriska in uka — veseli stričko s košem otrok na hrbtu — češ, pa sem vas navsezadnje le prinesel tja, kamor ste si tako silno želeli, deca moja...

Da je viak privozil že do morja, tega ni vedel edinole Marko, ki je mirno v Gospodu dremal še nadalje v kotličku vagona. Baš pod njegovo klopjo so šivkale putke, lastnina neke kmetice, in o teh putkah je sanjal Marko: na visokem hribu čepi on, Mar-

ko, s piščalko v ustih, okrog njega se zgrinjajo črede putk, neprestano živkajo, sedajo mu na kolena, na roke, na ramena, na glavo, a on, Marko, se smehlja, gladi z dlanjo najlepšo putko, odpira ji ključek in jo izprašuje: "Pa bi šla ti z menoj na morje, draga moja?" V tem ga iz te njegove dremavice in sanj močan sunk in komolec opozori, da mora biti človek, ako vzame s seboj na potovanje svojo najboljšo zakonsko polovico, pripravljeno tudi na kaj drugega, ne samo za dremanje.

"Vstani no, lenuh, pri morju amo, po katerem si vzdihoval vso zimo! Pa dremaj, spi — O človek, ti boš še smrt prespal!"

"Olika trpi v tem-le trenutku strašno trpi, ljuba moja, sladka, mila ženica" — si je miscal Marko oči in godrnjaje kobacal za svojo soprog proti oknu — "in to tem bolj trpi, ker, medtem ko sem jaz lepo sanjal o tebi, božal te in ti odpiral ključek, ti tako grdo govoriš o meni!"

Zamašila mu je usta z dlanjo in mu potisnila glavo skozi okno:

"Nikar nič ne čekaj in se ne opravičuj — rajši glej morje. Marko! Krasen prizor, naravnost nebeško, — ali ni res?"

"Ah, kaj — voda je voda!" je odmahnil Marko malomarno z roko, odkobacal urno nazaj v svoj kotiček in pričel vlačiti s polje svoje potne kovčke in cule, medtem ko je viak z nezmanjšano hitrostjo drvel dalje po visečih serpentinah tef z močnim sunkom nenadoma obstal pred žolto kolodvorsko zgradbo, za katero je na eni strani pošumevalo morje, na drugi se stiskalo k bregu, kakor sramežljiva devica po kopeli, neznanatno obmorsko mesto s svojimi nizkimi, očrnelimi, še v sijaju večernega solca kakor zamračeni hišami...

Šele drugo jutro — nastanila sta se v skromnem, a še dokaj čednem hotelu tik ob morju — ko se je bil Marko dodobra prespal na mehki postelji, je bilo konec tudi njegove slabe volje, posledice dolge in neprijetne vožnje. Spočit kakor preroben, je planil pokonci, razleknil lakti, vzbočil prsi. Skozi iskričasto ju-

trano svetlobo, v kateri se je pred širokim stenakim ogledalom le lesketal ženin obraz — prvo opravilo vsake ženske, kakor vstane — je za nastezaj odprtim oknom prožilo vse svoje čare in prelesti kakor v poljub morje, široko, mrgoleče, v zlate daljave opojno nagnjeno: tam daleč sredi bizarnih valov je kakor ogromen bel labud med nebom in vodo vžalevala samotna jadrnica, in od širokih razpetih jader pršeči karmin solčnih pramenov se je odbijal na smaragdno zelenem vodovju, kakor da siplje vanje nevidna roka same rubine...

"Pa bi popil najprvo kavo, Marko, in potem buljil skozi okno!" ga je opozoril mehak glas, in na njegove oči se je izza hrta skrivoma spustilo dvojje vročih dlaní.

"Ljubosumna si, dušica, kaj ne?" se je Marko veselo posmehal ter se nalahko otresel ženinih rok. "A sinoči na vlaku? Sama si mi tiščala glavo skozi okno!"

Toda ona se ni dala ugnati v kozji rog.

"Zagonet si, Marko, in nič ti prav ne zaupam!... Samo vedi, da si moj in nikogar drugega!"

In se ga je oklenila z obema rokama in mu pritisnila na ustne tak poljub, da jo je Marko začuden in skoraj prestrašen pogledal v plamteče oči...

Prvi dan sta se kopala v morju in se solnčila na peščenih obali med pisano družbo tujcev po vseh pravih zakonskega življenja. Ljuba ženica je sledila svojemu možičku na vsak korak in Marko ni zaradi tega nič godrnjal — v prijaznem borovem parku za obaljo jo je na samotni klopi celo objel, kakor že dolgo ne, in ji pošepetal na uho, da bosta ta mesec dni dopusta, ki ga je on od svojega dolgačasnega šefa takorekoč izsilil, preživela, kakor dvojje zaljubljenih golobčkov... kakor v tistih davnih časih, ko sta izpred oltarja odletela naravnost na jug, da se ob morju v samotni v obilni meri naučijeta ljubezni...

Ali že takoj drugi dan je pokazal, da je Marko v resnici zagonet človek, na katerega se ni mogoče zaneseti. Ko je po kopeli ženka na obali zadremala, se je tiho odstranil, pljusknal nazaj v morje in plaval daleč, daleč brez ženinne vednosti. "To znači, da me zamenjaš!" mu je očitala po povratku ona. In mu je požugala s prstom: "Če se mi sliši zaljubiti v morje, potem je bolje, da se vrneva domov in da tam preživiš ali prespiš svoj dopust... Hočem namreč, da si mi vdan in zvest ne samo doma za pečjo, ampak tudi po svetu, dragi moj!"

Da Marko na take in podobne besede ženinne ne da mnogo in da je poleg zagonetnosti tudi vrlo trmoglav in samovoljen človek, skratka nepoboljšljiv grešnik, — to je pokazal pa tretji dan. Zopet je zadremala po kopeli ženka in zopet se je izmuznil Marko iz njenega pokroviteljstva ter smuknil v morje. V daljavi je štrlela iz valov samotna skala in tja se je nameril Marko. Priplaval je, zlezal na skalo, počival, igral se kakor otrok z lepimi okroglimi kamenčki ter navsezadnje zaspal. Spal je tako dolgo dolgo, sanjal o nebesih, a pod njim je šumelo morje. V sanjah je ugledal tudi ono okroglo putko, katero je nekoč božal in ji odpiral ključek. Samo da se ni tej putki nič več smejal, nič več je vabil s seboj na morje... In bog vedi, kako dolgo bi Marko še spal in sanjal, da ga ni vzdramil znan karajoč glas ter ga pozval iz nebes na zemljo.

"Marko, Marko, kaj bo s teboj? Ti si se mi v resnici izneveril in se zaljubil v morje... Takoj jutri se odpeljeva nazaj domov, da veš!"

Odprl je oči, videl pred seboj svojo ženo, pa je naglo zopet zamikal in se obrnil v drugo stran. "Nič te ne slišim, sladka ženica," ji je odgovoril, "sanjam namreč, da sem v nebesih, kjer ni še šefov, ne žensk."

IZ PRIMORJA

Nove žrtve vojnega streliva. — Dne 23. julija se je pripetila v Ozmericah pri Sv. Luciji strašna nesreča, ki jo je povzročilo po vojni preostalo strelivo. Stavbni podjetnik Peter Štrukelj iz Modreje pri Sv. Luciji je bil zaposlen za napeljavno vodovne cevi za neko hišo, ki jo je gradil v Ozmericah. Pomagal mu je delavec Josip Tušar iz Spodnje Idrije. Ker je bila vodovodna cev nekoliko zakrivljena, jo je hotel Štrukelj zravnavati. Udaril je s kladivom po njej, a v tem trenutku se je cev razpočila, ker se je v njej nahajal ekrazit, za kar nesrečni Štrukelj ni vedel. Štrukelj je bil močno ranjen in je umrl še preden je prišla zdravniška pomoč. Tušarja so prepeljali v goriško bolnico, kjer bo moral ostati mesec dni. Njegovo stanje, ako ne nastopijo komplikacije, ni nevarno.

V Idriji so razpisane občinske volitve, kar pa ni bilo po volji komisarju Agnelettiju, ki je na protestnem shodu shodu zahteval, da se volitve prelože. Mož pa s svojo zahtevo ni uspel in je bil te dni celo odstavljen, ker se je protivil sklepu vlade. Na njegovo mesto je prišel komisar za javno varnost Mazza. Volilno gibanje je zelo živahno. Močni so v Idriji zlasti komunisti, a volitve bodo gotovo razveljavljene, ako bi komunisti dobili občino v svoje roke. V tem slučaju bo pač v Idriji zopet vladal vladni komisar. "Edinost" sedaj poroča, da so volitve radi raznih spletk preklicane.

Požar. Rihemberškemu posestniku Poldetu Kerševanu je zgorela hiša z gospodarskimi po-

slopi. Škoda znaša približno 90 tisoč lir. — V Biljah pri Gorici je zgorel senik posestnika Leopolda Nemca. Škoda cenijo na 20 tisoč lir. V Bukovici je nastal ogenj pri posestniku Viktorju Gabrovcu. Uničil mu je okoli sto stotov tramov in desk.

VELIK IZLET V JUGO-SLAVIJO.

Kdor izmed Jugoslovancev hoče hitro in poceni potovati na obisk v staro domovino, naj to stori na najhitrejšem parniku Cunard črte, "Mauretania". "Mauretania" odpluje iz New Yorka dne 23. septembra ob eni popoldni. Ta izlet bo vodil m. S. M. Vukovich, član newyorškega štaba Cunard črte. On dobro pozna evropske cenzure ter bo šel izletnikom v vseh ozirih na roko, posebno kar se tiče pregledovanja na meji, prtljage, potnih listov itd. Potnike bo spremljal naravnost na njihov cilj. Udeleženci ne bodo tega izleta nikdar pozabili. Zajamčite si prostor že sedaj. Cena je znižana. Potniki, ki potujejo tja in nazaj, bodo imeli še večje udobnosti.

NA PRODAJ JE POSLOPIJE obstoječe iz 16 sob, pripravno za vsako obrt. Vse v najboljšem stanju in se nahaja v sredini mesta Sheboygan, Wis. Za ceno in druga pojasnila se obrnite na lastnika na naslov: Frank Remshak 635 Penna Ave., Sheboygan, Wis.

DA SKUHAŠ DOBRO PIVO, PIŠI PO NAŠE PRODUKTE.

Imamo v zalogi slad, kmečji, sladkor in vse druge potrebščine. Poskusite in se prepričajte, da je doma pri nas kuhani vedno le najboljši in najcenejši.

Grocerijam, sladničarjem in v prodajalne šelenine damo primeren popust pri večjih naročilih. Pišite po informacije na:

FRANK OGLAR, 6401 Superior Avenue, Cleveland, O.

MEDVLADJE

SOCIALEN ROMAN.

Spisal Jože Pahor.

(Dalje.)

— Sieh nun das Kind! Sieh, was du mit ihm getan hast!

Grudnov glas je bil kakor nož in zopern, čudno sta se spojili jeza in bol v njem.

— To je od potovanja! — je rekla mati pomirljivo. — Prehladil se je nekoliko, kmalu bo boljše!

Strašno jo je hotel Gruden zavrniti, toda ko je videl, kako se je žena sklonila k otroku, oslabelemu in brez življenja, ga je premagalo. Naglo je odšel v stransko sobo in ni si mogel kaj, da se ne bi razjokal.

Ko je popoldne prišel zdravnik, ju je močno pomiril, toda med Gruden in ženo je bil otrok kakor ogromna, neprestopna stena. Grudnovka je poskušala zvedeti, jeli morda kdo segel s spletko med njiju, prepričana je bila namreč, da ni mogoče drugače, ali mož je odgovarjal kratko, nervozno in Grudnovko je utrudilo. Vsi njeni poskusi, da bi se nekoliko poravnala, so se razbili ob moževi trdovratnosti.

Od tega dne se ledeno razmerje med njima ni hotelo več zboljšati. Gruden je odslej tičal večinoma v uradu in delal zvečer celo pri luči, kar ni bila sicer njegova navada. Le ko bi sin ozdravil, bi se morda vrnilo v rodno vasjo ono navidezno soglasje, ki ga je Gruden potreboval kot javni uradnik. Toda zdravja ni bilo in Gruden je trdovratno dolžil ženo, da je vsega kriva. Bol, nevolja in delo ga je utrudilo in čutil je, da mora na oddih, vsaj za dober teden.

— Ali greš z menoj? — je vprašal ženo, ko je bila urejena stvar dopusta. — Posestvo si moram ogledati, enkrat po tolikem času — imeli so lep gozd s hišo in vrtom na Trnovski planoti — in odpočiti se moram nekoliko!

— Saj ne morem nikamor, — že zaradi sina ne! Čudno, da tega ne veš! — je odgovorila užaljeno. — Ne morem in ne maram!

Stopila je k oknu in pomislila.

Ali gre namenoma takoj zdaj, ko sem se vrnila? se je vprašala razdražena.

Kaj pa, namenoma! ji je nekaj odgovorilo. In nič mu ni marj sinova bolezen! je še dostavil ta skriti glas. Cisto brez čuta je!

Obrnila se je, nekaj jo je sililo, da mu pove naravnost, kaj misli ta trenutek. Gruden je sedel pri mizi in obračal liste v nemškem časniku, z ono mirnostjo, ki je ženo tako zelo razburjala.

— Kar pojdi, — se je v trenutku premislila, — kar pojdi in odpočij se!

Ves gnev se je zgostil v njej, strupeno prijazno so bile njene besede, da Gruden ni vedel, kaj naj odgovori.

— Kako praviš? — je zamrmral, kakor bi ne bil siljal prav dobro, in se sklonil k notici. Niti besede nista več spregovorila o dopustu.

Ali ni Slak tisočkrat boljši od tega človeka, ki me namenoma in premišljeno muči? se je dvignil v ženi odpor. Žalil me je, res — je pomislila, — toda v pijanosti, a potem se je kesal in me toliko prosil oprostjenja, da sem mu odpustila, vsaj v sreči! Ta pa me muči dan na dan in v slast mu je menda to! Ali ni dovolj, kar trpim radi otroka? Ali nič ne pomisli?

Tedni, ki jih je bila preživela pri mladem Slaku, so se ji hkrati prikazali vsi solnčni in jasni, vse njih neprijetnosti so utonile. Nazaj bi šla, da bi se rešila tega pekla, in verjela bi lepemu možu, da bi vsaj nekoliko pozabila svoje neznošno življenje! Ven iz teh muk, ven iz te ječe, kamor ne posveti več tople žarek!

Ze naslednji dan je Gruden odšel. Ko je avto zdrčal izpred hiše in se je izgubil za ovinkom, je mrznja v ženi prekipela kakor prepoln jez. Vrgla se je na divan in v krčevitem joku iskala olajšanja radi vseh ponižanj.

Vlasta, ki je bila spremila očeta na ulico, se je vrnila in stopila v sobo. Pa je obstala pri vratih, ko je zagledala jokajočo mater.

— Kaj ti je, mama? — je vprašala osupla in s strahom. Mati pa je ni čula.

Deklica je prišla bliže in vprašanje ponovila, tiše in boječe, ki je stala kakor steber, polna rdečice na obrazu.

— Kaj je, mama?

Mater se je zdelo, da govori hči z istim glasom kakor Gruden, prav tako topo in brezčutno. Obraz se ji je spalil in iz stianjenega grla je siknila:

— Pojdi!

Dekletce pa ni moglo umeti in je stalo kakor pribito.

— Izgubi se, pravim! — je kriknila mati in se strastno vzravnila. Deklico so obile solze in naglo je odšla.

Grudnovka pa je ostala trudna in onemogla na divanu. Solze so se ustavile, le gneva so ji bile polne prsi in dušil jo je kakor dvojje težkih, svinčenih rok. Ko bi le bila slutila, da se bo mož tako maščeval, bi se ne bila vrnila še z letovišča in bi nikdar ne bila odbila tako rezko in odločno mladega Slaka, kakor ga je. Zdaj je videla to jasno in kakor v zrcalu pred seboj.

TRETJI DEL.

1.

Stana Slakova je prišla domov.

Bolj kakor to, da so ji očeta zaprili, jo je prestrašilo, ko je videla mater. Kar se je zgodilo, je bilo za bolno ženo strašen udarec. Toliko hujši, ker ji je bilo dolgotrajno hiranje izšlo vse moči. Zdaj jo je strlo popolnoma. Pred hišo ni mogla več sama, podpirati jo je bilo treba, ko se je šla solniti. Roke so ji postale prozorne, drobne in koščene, na obrazu so zagorele temne rože.

Stana je še nekoliko upala, a zdravnik ji je razodel, da je prišlo zadnje poglavje. Levo krilo pljuč je naglo propadlo, zato ji je dal zdravilo le še, da bi ji olajšalo bolečine.

Oče bolnice, stari Kocjan, je redno prinašal živil, kaj malega, kar je dobil v občevarstvu vojaki. Ali kaj, ko ni nič zaleglo v številni rod-bini! Tudi nasvetov je imel, vedno je veril o krog, a boj je bil trd, trši in trši, brez upa zmage in živčja ni bilo za zdrave, kaj šele za težko bolnega. Naglo se je tajal denar, ki ga je bila prihranila Stana.

Staremu Kocjanu se je videlo, da je prevzel nalogo, ki ga je uničevala. Kar je imel, je delil s Slakovimi. Shujšal je in starost in skrb sta se mu ostreje in ostreje črtali v izrazitem obrazu. Razen tega je tudi sam izprevidel, da vse nič ne pomaga, da hči naglo pojema. Poklical je Stano s seboj, ko je odhajal po kosilu.

— Ali je že prišel zdravnik? — je poizvedoval polglasno.

— Da, vojaški! Neki Čeh.

— In kaj meni?

— Napeto je zrl Stani v oči.

— Malo upanja ima, pljuča so bolna.

— Pljuča? Pa ne da bi bila...

Zbledel je, spodnja ustnica mu je podrhtevala.

Stana bi bila najraje zajokala, a pogled na starega, izmučenega človeka, nesrečnega od prve ure do tega trenutka, ji je branil.

— Očetova nesreča jo je potrla! — je vzdihnila, težko se premagovaje.

Starec je strmel nekam v daljo, preko razdejanjih vrtov in njih. Stana pa je čutila, kako ji silijo solze v oči.

— Ne! — je izpregovoril starec zamolklo, — beda je kriva, samo beda!

Okrenil se je in stopil na ulico ob svoji palici.

— Vojna, vojna, — je mrmral s povešeno glavo, — vojna in ta red, ki jo je pripravil! Zvečer ob enajstih se je vrnil. Tema je bila povsod, na dež se je pripravljalo. Potrkal je na zavešeno okno, za katerim je še bedela luč, in zaklical:

— Jaz sem, da se ne boste bali! Stana, odpril Stana je šla odpirat in na vratih ji je starec izročil težak ovij. Nič je ni pogledal in ničesar ni rekel; kakor je bil nenadno prišel, tako se je spet izgubil v noč.

Ko je Stana odvila, je našla kos slanine, vreden več stotakov. Razveselilo jo je, takoj zatem ga je plašno skrila.

Kdo mu je dal denar? se je vprašala in iskala odgovora.

Ne, ni kupil, se je hkrati domislila, — sicer bi ne bil prinesel ob tej uri!

Spomnila se je dedovega obraza in bolelo jo je. Tako mračen, tako grenak je bil, kakor da je sločin zapisan na njem z vpijočimi črkami.

(Dolje prebivalci)

Postala z združenjem
Kaspar State Bank
in
American State Bank

IMETJE DVAJSET MILJONOV DOLARJEV

POVSOD PRIZNANA

KOT ZANESLJIVA IN KONSERVATIVNA BANKA

KASPAR AMERICAN STATE BANK

1900 BLUE ISLAND AVENUE, VOGAL 19. ULICE

CHICAGO

ILLINOIS